

8. Дилеммы глобализации. Социумы и цивилизации: иллюзии и риски / Отв. ред. Т. Т. Тимофеев. — М., 2002. — С. 35–36.

9. Шишков Ю. В. Глобализация экономики — продукт индустриализации и информатизации социума / Шишков Ю.В. // *Общественные науки и современность*. — 2002. — № 2 — С. 154–155.

10. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Ясперс К.: [пер. с нем.]. — М., 1991. — С. 335–336.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2009 р.

УДК 339.924:331.556.4

І. П. Ольшевська, канд. екон. наук, доц.,
кафедра міжнародної економіки,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних та практичних аспектів впливу внутрішніх міграційних процесів на економічний розвиток країн та ринок праці зокрема.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: міжнародна міграція, внутрішня міграція населення, ринок праці.

В сучасних умовах в економічно розвинених країнах внутрішня міграція населення має значний вплив на функціонування національного ринку праці, як основний механізм регіонального перерозподілу економічно активного населення. Все більшого поширення і значення набуває переміщення людських ресурсів, зумовлене соціально-економічними, військовими, етнічними, кліматичними та релігійними чинниками. Істотне зростання масштабів внутрішньої і зовнішньої міграції, залучення при цьому, значних обсягів трудових ресурсів *актуалізує* дослідження міграційних процесів як однієї з форм світових господарських зв'язків та їх впливу світовий та національний ринок праці.

Важливість дослідження міграційних процесів зумовлена також стрімким зростанням їх обсягів, нарощуванням інтенсивності, поширенням на всю територію України, вагомим впливом на її економічний та соціальний розвиток. А оскільки міграція є складним процесом, важко піддається методам прямого впливу, але вимагає постійної уваги з боку держави, врахування міграційної компоненти при роботі внутрішньої та зовнішньої політики.

Значення міжнародних міграцій та їх державного регулювання зростає в умовах побудови відкритого суспільства, поглиблення міжнародного співробітництва, оскільки людські обміни, з одного боку, виступають індикатором рівня інтеграційних процесів, а з другого, — вагомим фактором їх розвитку.

Вагомий внесок у вивчення процесу інтернаціоналізації робочої сили, теорії і практики міжнародної трудової міграції, нормативно-правових аспектів регулювання міграційних процесів й удосконалення організаційно-економічних механізмів їх регулювання за умов перехідної економіки зробили провідні вітчизняні вчені О. Малиновська, С. Писаренко, О. Позняк, А. Поручник, А. Румянцев, Ю. Римаренко та багато інших. Активно працюють над дослідженнями аналогічних теоретичних і практичних проблем міжнародної міграції робочої сили російські вчені М. Денисенко, І. Івахнюк, В. Іонцев, А. Кіреєв, Н. Ноздріна, Л. Рібаковський, Б. Хорєєв та інші. Корисними також є праці зарубіжних учених Т. Бендера, К. Краудера, Д. Массея, Р. Лукаса, Мюрдаля, Б. Рубла, Старка та інших у сфері дослідження та регулювання світових міграційних процесів.

Разом з тим, багато аспектів даної наукової проблеми залишаються недостатньо розкритими та обґрунтованими. Потребують подальшого дослідження проблеми участі нашої країни в світових міграційних процесах та різні аспекти сучасних внутрішніх міграцій в Україні.

Цілями даної статті є дослідження детермінант внутрішньорегіональної міграції населення України, обґрунтування впровадження системи заходів щодо регулювання міжнародних міграційних процесів.

Значна частина міграційних переміщень населення відбувається всередині своєї країни, як зазначається в Доповіді ООН про людський розвиток за 2009 р. Чисельність внутрішніх мігрантів у світі складає 740 млн осіб, що майже вчетверо перевищує кількість міжнародних мігрантів. При цьому, превалююча частина мігрантів як внутрішніх, так і міжнародних отримують переваги в формі вищої заробітної платні, кращого доступу до освіти і медицини, перспектив розвитку для своїх дітей.

Дослідження авторитетних американських і європейських учених (О. Бланшара, Л. Каца та ін.) стосовно впливу високої територіальної мобільності населення всередині країн, показали, що локальні регіональні економічні кризи значно пом'якшуються за рахунок саме міграційних переміщень трудових ресурсів. При цьому, стан безробіття вже через сім років повертається до свого природного рівня, а міжрегіональний рівень заробітної плати майже не реагує на кризове падіння виробництва.

Отже, в розвинутих країнах використання потенціалу внутрішньої міграції населення сприяє пом'якшенню диспропорцій міжрегіонального рівня розвитку країн, сприяє сталому соціально-економічному розвитку.

Для економічного аналізу детермінант внутрішньої міграції використовуються: показники економічного розвитку країн (валовий регіональний продукт (абсолютний і на душу населення), темпи зростання ВРП і промислового виробництва, галузева структура виробництва і зайнятості, частка збиткових підприємств, кількість іноземних інвестицій в економіку регіону тощо); показники рівня життя населення; показники демографічного розвитку; показники соціального розвитку; показники регіонального ринку праці; показники ринку житла; екологічні та природно-кліматичні показники; рівень соціально-політичної стабільності; матеріальні та нематеріальні витрати, пов'язані з міграцією; стан регіональної державної політики тощо.

В сучасній Україні спостерігається нерівномірний територіальний розподіл виробничих сил. Посилення територіальної міграції населення на регіональному рівні пояснюються такими причинами:

— структурною перебудовою економіки і пов'язаними з нею зростанням безробіття, процесами роздержавлення власності й приватизації, які супроводжуються збільшенням мобільності капіталу, його інтенсивним міжгалузевим і географічним переливом;

— нерівномірністю в розміщенні продуктивних сил, суттєвими відмінностями в соціально-економічних умовах життя в селі й у місті, у різних регіонах країни;

— різким погіршенням екологічної ситуації в окремих регіонах;

— інтенсифікацією загальнонаціональних міграційних процесів;

— розширенням зовнішньоекономічних зв'язків України, а також лібералізацією режиму виїзду громадян за кордон.

Так, за офіційними даними найбільші міграційні потоки у січні-листопаді 2009 р. властиві таким регіонам-донорам як Луганська, Кіровоградська, Донецька, Житомирська області. Регіони-реципієнти — м. Київ, Київська, Одеська, Республіка Крим, м. Севастополь. Загальна кількість прибулих дорівнює 589 235 особи, вибулих — 577 443 особи, при цьому міграційний приріст складає 11 792 осіб.

Крім макроекономічних чинників, які стимулюють міграцію в Україні, є й такі, що обумовлені регіональною специфікою в економіці. Це пов'язано з нерівномірним економічним розвитком регіонів, а звідси — і різним рівнем безробіття та до-

ходів. Значними показниками кількості прибулих та вибулих осіб у 2009 р. характеризувалися такі регіони України, як Донецька — 2411 осіб вибулих, Кіровоградська — 2174 осіб вибулих, Луганська — 1896 осіб вибулих. Максимальний показник на користь прибулих осіб притаманний м. Києву — 10 486 осіб.

Найвищий рівень безробіття населення України у віці 15—70 р. (за методологією МОП) у січні-вересні 2009 р. складав у Рівненській, Тернопільській, Сумській, Чернігівській та Житомирській областях.

Зниженню рівня міграційних потоків може сприяти ефективна регіональна політика. Як показують дослідження, найбільша міграція людських ресурсів відбувається із західних регіонів України, де ще не зупинено спад виробництва та повільно відбувається розвиток інфраструктури, малого і середнього бізнесу. Саме ефективна регіональна політика сприятиме скороченню міграції робочої сили за рубеж.

Важливу роль для вирішення проблеми зайнятості відіграє ефективна інвестиційна політика держави, мова йде про залучення іноземного капіталу в економіку країни. Зарубіжний досвід доводить, що приток прямих іноземних інвестицій, розширення торговельних і виробничих зв'язків між країнами, зростання експорту створюють нові робочі місця та забезпечують високі доходи працюючих, що послаблює еміграційні настрої. Наприклад, покращення інвестиційного клімату в Індії та Китаї в 1985—2000 рр. привело до зростання зайнятості більш як на 2 % у рік. Кваліфікована і відносно дешева робоча сила сприяють розміщенню в Китаї філій міжнародних транснаціональних корпорацій. Зараз там розміщені філії 23 найкрупніших ТНК, серед яких Philips, General Electric, Samsung, Toshiba, Microsoft, а також філії 43 з 500 найбільших підприємств світу.

В умовах розвитку нової економіки залучення іноземних інвестицій — це більше, ніж просте створення нових робочих місць та покращення умов життя — воно стимулює людей до інвестування в освіту та підвищення кваліфікації задля можливості набуття в майбутньому кращого робочого місця, забезпечення гідного доходу та можливості самореалізації.

Водночас для скорочення міграції висококваліфікованих спеціалістів і науковців потрібні спеціальні заходи. Великі перспективи в цьому сенсі має реалізація в Україні інноваційної моделі розвитку. Особливе значення має створення технопарків, технополісів та територій пріоритетного розвитку, в яких би поєднувалися наукові і прикладні дослідження, що могло б забезпечити можливість самореалізації вчених. При цьому важлива і матеріальна винагорода висококваліфікованих фахівців.

Таким чином, можна зробити **висновок**, що в Україні до цього часу відсутня офіційна державна стратегія в галузі управління міграційними процесами, що враховувала б об'єктивні фактори сьогодення і перспективного розвитку країни, що пов'язувала б всі типи і види міграційного руху населення, інтереси держави і особистості, включаючи мігрантів.

Література

1. Держкомстат України.
2. Доклад о развитии человека 2009. Преодоление барьеров: человеческая мобильность и развитие. ООН (ПРООН), Издательство «Весь мир», 2009.
3. *Ионцев В. А., Алешковский И. А.* Детерминанты внутренней миграции в современной России // Вестник Московского университета. Серия 6. «Экономика». — 2006. — № 2. — С. 56—78.
4. *Blanchard O., Katz L.* Regional Evolutions// Brookings Papers on Economic Activity, 1992.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2009 р.